

פרשת דברים תשע"ז
המרגלים לפי משה רבנו

דברים פרק א

(כב) ותקרבון אלי כלכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ וישבו אתנו דבר את הדרה אשר נעלה בה ואת הערים אשר נבא אליהן: (כג) וייטב בעיני הדרה ויאקח מכם שנים עשר אנשים איש אחד לשבט: (כד) ויפנו וימלו הרהר ויבאו עד נחל אשכל וירגלו אתה: (כה) ויקחו בידם מפרי הארץ ויורדו אלינו וישבו אתנו דבר ויאמרו טובה הארץ אשר יקח אליהנו נתן לנו: (כו) ולא אבייתם לעלות ותמרו את פי יקח אליהם: (כז) ותרגנו באהליכם ותאמרו בשנאת יקח אתנו הוציאנו מארץ מצרים לתת אתנו ביד האמרי להשמידנו: (כח) אנה אנחנו עלים אחינו המסו את לבבנו לאמר עם גדול ורם ממנו ערים גדלות ובצורות בשמים וגם בני ענקים ראינו שם: (כט) ואמר אלכם לא תערצון ולא תיראון מהם: (ל) יקח אליהם ההלך לפניכם הוא ילחם לכם ככל אשר עשה אתכם במצרים לעיניכם: (לא) ובמדבר אשר נשאף יקח אליהם פאשר ישא איש את בנו בכל הדרה אשר הלכתם עד באכם עד המקום הזה: (לב) ובדבר הזה אינכם מאמינים ביקח אליהם: (לג) ההלך לפניכם בדרה לתור לכם מקום לחנותכם באש לילה לראותכם בדרה אשר תלכו בה ובעני יומם: (לד) וישמע יקח את קול דבריכם ויקצף וישבע לאמר: (לה) אם יראה איש באנשים האלה הדור הרע הזה את הארץ הטובה אשר נשבעתי לתת לאבותיכם: (לו) זולתי כלב בן יפנה הוא יראנה ולו אתן את הארץ אשר דרד בה ולבניו יען אשר מלא אחרי יקח: (לז) גם בי התאנף יקח בגללכם לאמר גם אתה לא תבא שם: (לח) יהושע בן נון העמד לפניך הוא יבא שמה אתו חזק פי הוא ינחלנה את ישראל:

רש"י

(כב) ותקרבון אלי כלכם - בערבוביא, ולהלן הוא אומר (דברים ה, כ - כא) ותקרבון אלי כל ראשי שבטיכם וזקניכם ותאמרו הן הראנו וגו', אותה קריבה היתה הוגנת. ילדים מכבדים את הזקנים ושלחום לפניהם, וזקנים מכבדים את הראשים ללכת לפניהם, אבל כאן, ותקרבון אלי כולכם, בערבוביא. ילדים דוחפין את הזקנים וזקנים דוחפין את הראשים: **וישבו אתנו דבר** - באיזה לשון הם מדברים: **את הדרך אשר נעלה בה** - אין דרך שאין בה עקמימות: ואת הערים אשר נבא אליהן - תחלה לכבוש: (כג) **וייטב בעיני הדבר** - בעיני ולא בעיני המקום. ואם בעיני משה היה טוב למה אמרה בתוכחות, משל לאדם שאומר לחבירו מכור לי חמורך זה, אמר לו הן. נותנו אתה לי לנסיון, אמר לו הן. בהרים וגבעות, אמר לו הן. כיון שראה שאין מעכבו כלום, אמר הלוקה בלבו, בטוח הוא זה שלא אמצא בו מום. מיד אמר לו טול מעותיך ואיני מנסהו. מעתה אף אני הודיתי לדבריכם, שמא תחזרו בכס כשתראו שאיני מעכב, ואתם לא חזרתם בכס: **ואקח מכם** - מן הבוררים שבכם מן המסולתים שבכם: **שנים עשר אנשים איש אחד לשבט** - מגיד שלא היה שבט לוי עמהם: (כד) **עד נחל אשכל** - מגיד שנקרא על שם סופו: **וירגלו אותה** - מלמד שהלכו בה ארבעה אומניו שתי וערב: (כה) **ויורדו אלינו** - מגיד שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות: **ויאמרו טובה הארץ** - מי הם שאמרו טובתה, יהושע וכלב: (כו) **ותמרו** - לשון התרסה, התרסתם כנגד מאמרו: (כז) **ותרגנו** - לשון הרע, וכן (משלי יח, ח) דברי נרגן, אדם המוציא דבה: **בשנאת ה' אתנו** - והוא היה אוהב אתכם, אבל אתם שונאים אותו. משל הדיוט אומר, מה דבלבך על רחמך מה דבלביה עלך: **בשנאת ה' אתנו הוציאנו מארץ מצרים** - הוצאתו לשנאה היתה. משל למלך בשר ודם, שהיו לו שני בנים ויש לו שתי שדות אחת של שקיא ואחת של בעל, למי שהוא אוהב נותן של שקיא, ולמי שהוא שונא נותן לו של בעל. ארץ מצרים של שקיא היא, שנילוס עולה ומשקה אותה, וארץ כנען של בעל, והוציאנו ממצרים לתת לנו את ארץ כנען: (כח) **ערים גדולות ובצורות בשמים** - דברו הכתובים לשון הבאי: (כט) **לא תערצון** - לשון שבירה כתרגומו, ודומה לו (איוב ל, ו) בערוץ נחלים לשכון, לשבור נחלים: (ל) **ילחם לכם** - בשבילכם: (לא) **ובמדבר אשר ראית** - מוסב על מקרא שלמעלה הימנו (פסוק ל), ככל אשר עשה אתכם במצרים, ועשה אף במדבר אשר ראית אשר נשאך וגו': **כאשר ישא איש את בנו** - כמו שפירשתי אצל (שמות יד, יט) ויסע מלאך האלהים ההולך לפני מחנה ישראל וגו'. משל למהלך בדרך ובנו לפניו באו לסטים לשבותו וכו': (לב) **ובדבר הזה** - שהוא מבטיחכם להביאכם אל הארץ, אינכם מאמינים בו: (לג) **לראותכם** - כמו להראותכם. וכן (שמות יג, כא) לנחותם הדרך, וכן (תהלים כו, ז) לשמיע בקול תודה, וכן (מלכים ב' ט, טו) ללכת לגיד ביזרעאל: (לו) **אשר דרך בה** - חברון, שנאמר (במדבר יג, כב) ויבא עד חברון: (לז) **התאנף** - נתמלא רוגז:

רמב"ן

(לז) **גם בי התאנף ה' בגללכם** - יאמר הנה חטאתיכם אשר עשיתם בעת ההיא במרגלים מנעו מכם הארץ הטובה, ועוד הוספתם לחטוא בפעם אחרת עד שמנעתם גם אותי מלעבור. כי רצה להזכיר יחד עונש כל הנמנעים מעבור אל הארץ, כי הכל בגרמת עונותיהם. וכדי שיזכיר כאן ענין יהושע כי הוא יעבור מפני שמלא אחרי ה' כחברו, ויזכה עוד שינחיל הארץ לדור השני בעבור שנענש משה ונגזר עליו שלא יעבור. והנה הזכיר כל המעשה ההוא זולתי מגיפת המרגלים עצמם. וגם לא הזכיר הדבה, כי לא ידבר בגנאי היחידים, אבל יוכיח את הרבים שכולם חטאו וכולם נענשו: **וטעם בגללכם** - כי רבו בני ישראל את ה' וגו' (במדבר כ יג), ואירע כל זה בעבור מריבתכם. או ירמוז, שהיה הכעס על משה ועל אהרן כאשר הכו הסלע פעמים לפני העם ולא עשו כאשר נצטוו, והעם הרהרו בדבר, והוא מה שאמר (להלן לב נא) על אשר לא קדשתם אותי בתוך בני ישראל, שלא היה העונש אלא מפני שהיה הדבר בתוך בני ישראל שלא נתקדש הכבוד לעיניהם. וכך אמר בספרי (האזינו ג), על אשר מעלתם בי (שם), אתם גרמתם למעול, על אשר לא קדשתם אותי, אתם גרמתם שלא לקדש אותי, כאשר מריתם פי (במדבר כז יד), אתם גרמתם למרות את פי. עשו כל הלשונות יוצאים אל ישראל, וכבר פירשתי הענין (שם כ ח):

(לז) **גם בי התאנף ה' בגללכם** - יאמר הנה חטאתיכם אשר עשיתם בעת ההיא במרגלים מנעו מכם הארץ הטובה, ועוד הוספתם לחטוא בפעם אחרת עד שמנעתם גם אותי מלעבור. כי רצה להזכיר יחד עונש כל הנמנעים מעבור אל הארץ, כי הכל בגרמת עונותיהם. וכדי שיזכיר כאן ענין יהושע כי הוא יעבור מפני שמלא אחרי ה' כחברו, ויזכה עוד שינחיל הארץ לדור השני בעבור שנענש משה ונגזר עליו שלא יעבור. והנה הזכיר כל המעשה ההוא זולתי מגיפת המרגלים עצמם. וגם לא הזכיר הדבה, כי לא ידבר בגנאי היחידים, אבל יוכיח את הרבים שכולם חטאו וכולם נענשו: **וטעם בגללכם** - כי רבו בני ישראל את ה' וגו' (במדבר כ יג), ואירע כל זה בעבור מריבתכם. או ירמוז, שהיה הכעס על משה ועל אהרן כאשר הכו הסלע פעמים לפני העם ולא עשו כאשר נצטוו, והעם הרהרו בדבר, והוא מה שאמר (להלן לב נא) על אשר לא קדשתם אותי בתוך בני ישראל, שלא היה העונש אלא מפני שהיה הדבר בתוך בני ישראל שלא נתקדש הכבוד לעיניהם. וכך אמר בספרי (האזינו ג), על אשר מעלתם בי (שם), אתם גרמתם למעול, על אשר לא קדשתם אותי, אתם גרמתם שלא לקדש אותי, כאשר מריתם פי (במדבר כז יד), אתם גרמתם למרות את פי. עשו כל הלשונות יוצאים אל ישראל, וכבר פירשתי הענין (שם כ ח):

במדבר פרק יג

(א) וַיְדַבֵּר יְקֹזֶק אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) שְׁלַח לְךָ אַנְשִׁים וַיֵּתְרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמִטָּה אֲבֹתָיו תִּשְׁלְחוּ כָל נְשִׂיא בָהֶם:

רש"י

(ב) **שלח לך אנשים** - למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי שלקתה על עסקי דבה שדברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר: **שלח לך** - לדעתך, אני איני מצוה לך, אם תרצה שלח, לפי שבאו ישראל ואמרו (דברים א, כב) נשלחה אנשים לפנינו, כמה שנאמר (שם) ותקרבו אלי כלכם וגו', ומשה נמלך בשכינה. אמר אני אמרתי להם שהיא טובה, שנאמר (שמות ג, יז) אעלה אתכם מעני מצרים וגו', חייהם שאני נותן להם מקום לטעות בדברי המרגלים למען לא יירשוה:

5

10

רמב"ן

(ב) **שלח לך אנשים** - ... אבל ישוב הענין בזה, כי ישראל אמרו כדרך כל הבאים להלחם בארץ נכריה ששולחים לפניהם אנשים לדעת הדרכים ומבוא הערים ובשובם ילכו התרים בראש הצבא להורות לפניהם הדרכים, כענין שנאמר (שופטים א כד) הראנו נא את מבוא העיר, ושיתנו להם עצה באיזו עיר ילחמו תחלה ומאיזה צד יהיה נוח לכבוש את הארץ, וכך אמרו בפירוש (דברים א כב) וישבו אותנו דבר את הדרך אשר נעלה בה ואת הערים וגו', כלומר הערים אשר נבא אליהן תחילה ומשם נבא בכל הארץ. וזו עצה הגונה בכל כובשי ארצות, וכן עשה עוד משה עצמו שנאמר (להלן כא לב) וישלח משה לרגל את יעזר, וכן ביהושע בן נון

(יהושע ב א) שנים אנשים מרגלים, ועל כן היה טוב בעיני משה. כי הכתוב לא יסמוך בכל מעשיו על הנס, אבל יצוה בנלחמים להחליץ ולהשמר ולארום, כאשר בא הכתוב במלחמת העי (שם ח ב) שהיתה על פי השם ובמקומות רבים. אז נמלך משה בשכינה, ונתן לו השם רשות ואמר לו שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען, וידעוה ויגידו לכם ועל פיהם תתיעצו בענין הכבוש: והנה משה אמר להם (פסוק יז) עלו זה בנגב, וטעמו עלו זה הדרך בנגב, שידעו את העם היושב בארץ הנגב מפאת הרוח אשר ישראל שם החזק הוא ויצטרכו בעינים להשתמר מאד ולהחליץ, וכן הערים אם הם בצורות שישגבו בהן ויצטרכו לבנות דיק וסוללות או שיבואו מצד אחר. ואמר עוד שידעו בארץ עצמה הטובה היא אם רעה, כי אם היא רעה יכבשו תחלה מן המקומות האחרים, כי הם היו תרים הר האמורי מצד חברון, כי גם יהושע לא כבש את כולם. וזה טעם ומה הארץ אשר הוא יושב בה (פסוק יט), על העם היושב בנגב: ויתכן כי משה בעבור שידע כי היא שמנה וטובה כמו שנאמר לו (שמות ג ח) אל ארץ טובה ורחבה וגו', בעבור כן אמר להם שיתנו לב לדעת כן, כדי שיגידו לעם וישמחו ויחליפו כח לעלות שם בשמחה, ולכך אמר להם והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ (פסוק כ), כדי שיראו בעיניהם שבח הארץ. ומן הידוע כי אין מצרים רחוק מאד מחברון רק כמהלך שבעת ימים, וארץ כנען מגעת בתחומה קרוב למצרים, ואי אפשר שלא ידעו הדרים במצרים ענין ארץ כנען הטובה היא אם רעה. אבל כוונתו של משה לדעת את הדרך אשר יעלה בה ואת הערים אשר יכבוש תחלה כאשר פירשתי, ואמנם היו ישראל במצרים עבדים בעבודת פרך לא ידעו ולא יבינו, על כן רצה משה שיגידו להם כל עניני הארץ לשמחם במעלותיה כי יודע היה בהם: והנראה בעיני בלשון הכתוב, כי לא נמלך משה בשכינה, אבל טעם "שלח לך", כי הסכימו לשלוח מרגלים. והיה במנהג שישלחו שנים אנשים מרגלים חרש לאמר וישלחו מקצתם, והשם היודע עתידות צוהו שישלח איש אחד איש אחד מכל מטות ישראל ושיהיו הנשיאים שבהם, כי חפץ השם שיהיו שוים בענין כל הגדולים אולי יזכרו וישומו אל ה', ואם אין, שתהיה הגזירה שוה בכל העם. וזה טעם על פי ה' (פסוק ג), שיהיו במצות השם נשיאים וראשי בני ישראל: והנראה אלי לפי פשט הכתוב, כי לא הזכיר השם למשה שאלתם ששאלו לשלוח מרגלים ולא הסכמת משה עמהם, שאלו היה כן היה הכתוב מספר בכאן ויקרבו בני ישראל אל משה ויאמרו נשלחה אנשים לפנינו וגו' ויטב הדבר בעיני משה, ואח"כ היה כותב וידבר ה' אל משה לאמר שלח לך אנשים כאשר דברו אליך איש אחד וגו'. אבל היה הענין כך, ששאלו ישראל השליחות ויטב הדבר בעיני משה, ואחר כך בא הדבור אל משה כשאר הדברות ואמר לו סתם "שלח לך אנשים", וזה טעם ויתורו את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל, כי הוא מדבר בענין חדש לא סופר בו כלל. והיה כל זה, כי ה' חפץ למען צדקו שתהיה השליחות במצותו ושתהיה בכל שבטיהם ובגדוליהם, למען ינצלו:

15

20

25

30

35

וכן נראה עוד שהם שאלו ממה נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ (דברים א כב), והוא חפוש בדרכים ובענין הכבוש מלשון חפר אוכל (איוב לט כט), וזה טעם "לפנינו" שילכו הם אחריהם על דרכם, כלשון וארון ברית ה' נוסע לפניהם (לעיל י לג). אבל השם צוה "ויתורו את ארץ כנען", והוא כטעם ברירה כבאים לקנות דבר, מלשון לבד מאנשי התרים והסוחרים (דה"ב ט יד), וכן אל הארץ אשר תרתי להם (יחזקאל כ ו), וכן לתור להם מנוחה (לעיל י ג), ועל כן צוה אותן משה לפרוט הטובה היא אם רעה וגו' השמנה היא אם רזה וגו', והכל לשמחם כי צבי היא לכל הארצות, ויעלו בה בחפץ גדול. והנה נאמר כאן הענין בסתם כי כן היה, אבל במשנה תורה הזכיר להם משה כל הדברים מתחילתו, להגיד להם פשעם כי חטאו במה שבקשו ושאלו הם עצמם: ועל דעת רבותינו חטאו באמרם נשלחה אנשים לפנינו, בעבור שהם רואים את ישועת ה' אשר יעשה להם תמיד, והיה להם ללכת אחרי הענין אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת. ומשה קבל מהם, למלאות תאוותם. ויהיה טעם ויטב בעיני הדבר (דברים א כג), שסבלתי רעתכם והוריתי לעשותו: והשם צוהו שישלח איש אחד איש אחד למטה אבותיו וגו' כענין שנאמר בשמואל (ש"א ח ז) שמע בקול העם לכל אשר יאמרו אליך כי לא אותך מאסו כי אותי מאסו ממלוד עליהם. והנה האנשים האלה לא נקבו בשמות על פי השם כאשר היה בפקודים (לעיל א ה - טו) ובחלוק הארץ (להלן לד יט - כח), כי מצות ה' לא תבא בה תקלה לעושיה ושומר מצוה לא ידע דבר רע, רק הוא יתברך צוה למשה איש אחד למטה אבותיו תשלחו וגו' ושיהיו נשיאים, ומשה מדעתו בירר את אלה ושלחם, והם גמלו לנפשם רעה:

45

שפת אמת לפרשת שלח [שנת תרל"א]

במדרש שליחי מצוה שנותנין נפשם בשליחותם. אא"ז מו"ר זצלה"ה רגיל לומר כי גם אדם המקיים מצות בוראו שנסתלח בעוה"ז כדי לעשות רצונו ית' נקרא שליחי מצוה בודאי. דקשה להמדרש מה ציווי השליחות מאחר שלא הוטב בעיני ה'. רק כי הי' עצה להנצל ע"י שהשי"ת עשה מזה מצוה והי' להם לילך בתורת מצוה. אף כי הי' רצונם מעצמם לשלוח מרגלים מ"מ עתה שהי' להם ציווי מהשי"ת היו צריכין למסור ולבטל רצונם לעשות רק כדי לעשות רצון השי"ת וממילא היו ניצולים. ובאופן זה הי' טוב השליחות. וז"ש לאמר שידעו שהוא ציווי השי"ת כנ"ל. וכן בכל מצוה אם האדם מבטל באמת כל רצונו אף לא לזכות למדריגות רק כדי לעשות רצון ה' בלבד. נקרא שנותן נפשו בהשליחות. כי אם מצרף חפצו אינו שליח. וז"ש בשליחי יהושע חרש שעשו עצמן קדרין כו'. ושמעתי מאמו"ז ז"ל שכיון שהלכו לאשה זונה הוצרכו לבטל ההרגש שלהם וזהו חרש כו'. וז"ש קדרין שכלי חרס אין החשיבות רק התשמיש שבה אבל גוף החרס אינו כלום. וכן ענין הביטול לידע שהוא רק כגרון ביד החוצב בו ממש. ואינו רק כלי מוכן לעשות רצון השי"ת אבל לא לצרף רצון עצמו כלל. ובאמת המדרש הזה הוא לימוד על חיי העוה"ז שנסתלח האדם במקום סכנה שהכל הבל ורעיון רוח. והעצה ע"י המצות שהם בכל מעשה האדם לעשות רק רצונו ית' ועי"ז יוכל להתדבק בפנימיות חיות השי"ת שיש בכל מעשה והוא באמת בחי' שבת דכתיב לעשות כו' השבת. והוא שבימי המעשה צריך האדם ג"כ להתדבק (כל) [בכל] מעשיו בחיות הפנימי שהוא פי' שבת והוא ע"י המצות כנ"ל. כי שבת עצמו הוא למעלה מהטבע וקביעא וקיימא רק בני ישראל עושין את השבת שממשיכין המעשה ג"כ אחר בחי' השבת כנ"ל. וזהו ג"כ ענין המרגלים להמשיך אור התורה להרגל והטבע. שהרי במדבר היו בני חורין כמ"ש חירות כו' ולא הי' שום עול אחר עליהם. והיו צריכין להביא הארת התורה גם בהטבע כמ"ש בדי' מוז"ל. וז"ש בזוה"ק חברון תורה שבע"פ מאן דעוסק ביי' נקי חבר. והפי' חבר ג"כ כנ"ל שהת"ח כל מעשיו נמשכין אחר התורה ויש לעצמותו התחברות אל התורה. וז"ש שתרגילנו בתורתך ג"כ כנ"ל להמשיך אור התורה גם תוך הרגילות והטבע כנ"ל והוא ע"י המצות כנ"ל. וז"ש ויתורו את ארץ כנען להמשיך בחי' התורה לתוך הטבע כנ"ל. כמ"ש בזוה"ק וירא על פסוק הנצנים נראו בארץ כו' וקול התור נשמע כו'. שהוא ההארה הפנימיות שצריכין למצוא גם תוך ההעלם והוא אור הגנוז במעשה בראשית כמ"ש מה רב טובך כו'.